

Zelo zanimivo pismo ameriškega "patriota"

Shearerjevo pismo pokazuje "nedolžnost" in "patriotizem" ladjegradniških družb. "Opazovalec" Shearer je bil vri služabnik.

Washington. — (F. P.) — Na ponedeljkovem zasedanju o navališki propagandi je preiskovalnemu odboru prišlo v roke zanimivo pismo, ki ga je pisal lobist Shearer podpredsedniku Bethlehem Ship-building korporacije S. W. Wakemanu.

Pismo se je sdelo senzacionalno celo reakcionarnim senatorjem, ki vodijo prelakavo. Senator Allen iz Kansasa je vzkliknil, da je pismo "pretrajljivo" odkritje. Da meče veliko luč na propagando za veliko bojno mornarico "patriotičnega" Schwaba in njegovih enakih "patriotičnih" zarotnikov, je gotovo. Pismo je datirano 30. januarja 1928 in se glasi:

"V smislu najinega privatnega razgovora v Vašem uradu, kjer sva se sporazumela, da se v bodoče pogajava direktno. Vas tukaj želim opomniti, da je 69. kongres odobril zgraditev osem novih križark kot rezultat mojih aktivnosti.

"In ker je skrahirala ženevska konferenca za znižanje mornarice, je sedaj pred kongresom program za zgraditev 71 križark, ki bodo stale 740 milijonov dolarjev.

"Glede mojih aktivnosti z ozirom na stroške kampanje za pripravljenost na morju vam tukaj naznaju, da sem prejel mojo letno plačo do 5. marca leta 1928 v znesku \$25,000 v smislu našega sporazuma.

"Kot ste mi Vi z Vašo skupno vred obljubili, bo moja letna plača \$25,000 kot rezultat kampanje za navalistično pripravljenost, ki je že koristila ladjegradniški industriji in jo faktično rešila poloma.

"Ker smo se sporazumeli, da bom prejel \$25,000 letne plače za gradbeno dobo križark, ki bo trajala osem let, imam dobiti skupno vsoto \$200,000, ki mi jo dolgujete za moje aktivnosti v interesu grabenega programa.

"Vota \$200,000 se razdeli v svrhu izplačevanja med Bethlehem Shipbuilding Co., Newport News Shipbuilding Co. in Brown-Bowery Shipbuilding kompanijo.

"Na prošnjo mr. Hunterja, mr. Palena, mr. Barboja (uradni omenjeni družbi) in Vašo prošnjo, da nadaljujem moje aktivnosti v Vašem interesu, sem to tudi storil. Akcija za realiziranje gradbenega programa križark je sedaj zagotovljena. Na priporočilo in instrukcije vaše skupine sem sedaj posvetil veliko časa in dela programu za trgovsko mornarico, ki so ga odobrili člani vaše skupine. (Ta program ni v zvezi s programom bojne mornarice.—Ured.)

"Upoštevalo to izredno delo in stroške, bi moral po mojem mnenju prejeti del "bonusa" (plače) z dne 5. marca. Tudi sem mislil, da je prišel čas, da nastopim odprto v interesu vaš, kot sta mi sugestirala mr. Palen in mr. Wilder, ki so globoko zainteresirani v ladjegradniški industriji in v močno brodevoje.

"Pred senatnim odborom nastopajo vsi uradni prizadeti družb v vlogi nedolžnega jagnjeta. "Shearer nas je potegnil", pravijo od prvega do zadnjega. "On je bil naš 'opazovalec' in 'poročevalec', je pretveza sto procentnih "patriotov." "Je proti mojim principom, da bi dopustil kaj takega," je zvit Schwab vlekel za nos vse, ki so mu verjeli.

Shearer je v kongresni zbornici svedeno izjavil, da za svoje delo ne pričakuje "niti centa plače," temveč vrši agitacijo za navalistično pripravljenost zgolj iz "patriotičnih motivov."

Amerikanci oteži ruske letalce

Seattle, Wash.—Če bi ne bilo moštva ameriške obrežne straže, bi bili sovjetski letalci, ki so na poletu iz Moskve v New York, najbrž že mrtvi in njihovo letalo "Sovjetska zemlja" bi bilo zdrobljeno. Letalo je dospelo v sredo v Dutch Harbor na alaskem otoku Unalaski v velikem viharju, ki je vrgele aeroplan v morje tik pred obalo. Obrežna straža je urno skočila Rusom na pomoč; izveleka jih je iz vode ter jim rešila letalo. Straža je vzela letalce v svoj čoln, kjer so se preoblekli in okrepčali. Rusi upajo, da bodo v soboto v Seattlu.

Tisoč dolarjev nagrade za prijete morlice

V akcijo je stopila Unija za civilne svobodščine in razpisala nagrado za morlice Elie May Wigginsove.

Charlotte, N. C. — (F. P.) — Ker se oblasti države North Carolina jako počasi gibljejo, da bi prijete morlice Elie May Wigginsove, je v akcijo stopila American Civil Liberties unija.

Razpisala je tisoč dolarjev nagrade za prijete morlice. Poleg tega je razpisala še posebne nagrade po \$250 za vsak slučaj informacij, ki bi pripomogle do aretacije.

Vladne oblasti so sicer prijete sedem oseb, ki so zapletene v umor. Obtoženi so umora druge vrste. Morilec se nahaja še vedno na prostem in vlada se jako malo trudi, da bi ga izsledila. Njena akcija v tem slučaju se jako loči od akcije proti stavarjem, ki so obtoženi umora gastonjskega policijskega komisarja.

Unija je razpisala nagrade v svrhu, da s tem pripomore do kogačnega terorističnega režima v okrajju Gastona. "Mi smo upali, da nagrade razpiše država, ker to je najboljša sredstva za doseg potrebnih informacij," pravi American Civil Liberties unija v svoji izjavi. "Ker pa vlada tega ni storila, smo mi podvzeli ta korak."

"American Civil Liberties unija se bori za ameriške zgodovinske in ustavne pravice z ozirom na svobodo govora in shajališča. Podvzeli smo ta korak v prizadevanju, da vzpostavimo te elementarne pravice v gastonski okraj, kjer so jih poteptali agentje tekstilnih magnatov."

Unija je razpisala nagrade v svrhu, da s tem pripomore do kogačnega terorističnega režima v okrajju Gastona. "Mi smo upali, da nagrade razpiše država, ker to je najboljša sredstva za doseg potrebnih informacij," pravi American Civil Liberties unija v svoji izjavi. "Ker pa vlada tega ni storila, smo mi podvzeli ta korak."

Mrtvi so: Frank Lavrič, star 75 let, trgovec; Johana Lavrič, stara 56 let, njegova žena; hči Mary, stara 23 let; Robert Frank Bradáč, Lavričev dveletni vnuk. Frank Lavrič ml., 25-letni sin, je ostal pri življenju in morda okrevaja.

Orkan ogroža Florido.

Miami, Fla. — Prebivalci na skrajno južnem koncu Floride so bili v četrtek zjutraj posvarjeni, da se blizu silen vihar od Bahamskih otokov, Florida še ni poznala katastrofalnih orkanov pred enim in tremi leti, zato se ljudje mrzlično pripravljajo na vse kar pride. Otok Everglades s preizkušnjo in kopališči nedaleč od Miamija je bil v nekaj urah dočela izpraznjen; prebivalci so zbežali v svetje na celini.

Ker imajo ladjegradniški in teresi vso pravico do propagande kot vsaka druga skupina, ne more biti proti propagandi kot taki nobenega ugovora. Edino, kar je potrebno zahtevati, je to, da ne vržijo svoje propagande za zaprtimi durmi in pod raznimi pretekami, s katerimi strahijo in zavajajo množice.

Kongres bi moral sprejeti postavo za registracijo vseh lobistov in posameznih kompanij ali organizacij, ki ribarijo v kalnem potom zakulisnikov v Washingtonu. Pri registraciji bi moral pod kaznijo vsak navesti točne podatke o raznih pertinentnih vprašanjih in rekord bi moral biti odprta knjiga vsakemu.

BOJ PROTI LE- WISU NASTAJA NA CELI ČRTI

Glasiilo Illinoiskih rudarjev je obrnilo "veliko Berto" proti Lewisovi maladministraciji rudarske unije.

Chicago. — Boj med Lewisovo mašino in distriktno organizacijo Illinoiskih rudarjev je očitno vedno večji. Novo pozo je dobil z zadnjo izdajo "Illinois Minerja." V uredniškem članku na prvi strani je Ameringer zavijtel sekuro nad Lewisovo diktaturo in zgradil, da je nastal boj na življenje in smrt.

"Glavni odbor mednarodne unije, ki je bil ustanovljen z namenom, da obvlada glavne predsednike, je popolnoma degeneriral v skupino kimovcev, ki se potikajo naokrog v vlogi vohunskih paglavcev in ki nimajo druge izbire, kot da se pokore poveljem ali pa resignirajo," pravi glasililo Illinoiskih rudarjev.

Lewis vlada unijo z Mussolinijevo taktiko. Ako je član gl. odbora njegov dober pripadnik — so večinoma val — je njegovo delo jako lahko. Ako pa mu ugovarja, ga Lewis navadno pošlje v West Virginijo ali na kak drug otok za pregnanost.

"Illinois Miner" pravi, da edina od pomoči proti sedanjim avtokraciji je preustroj gl. odbora. Mesto, da bi bil posamezni distrikt reprezentiran po posebnem zastopniku po sedanjem načinu, bi bilo veliko boljše in praktičnejše za organizacijo, da glavni odbor tvorijo distriktni predsedniki.

Ta sistem bi ne bil podvržen diktaturi administracije, ker predsedniki bi se lahko uprli gl. predsedniku, ne da bi se bali njegove trde roke in bi bili od njega veliko bolj neodvisni kot pa so člani pod sedanjim sistemom.

V glavnem odboru bi zastopali interese posameznega distrikta in bi jim ne bilo treba samo kimati. Gl. predsednik bi bil odvisen od distriktnih zastopnikov in ne obratno kot je to sedaj.

To je jedro članka. S tem v zvezi je zanimivo tudi to, da se je prejšnji predsednik Farrington odpravedal službi pri Peabody Coal kompaniji in da namerava pričeti boj proti Lewisu. Kar se njega tiče, ima človek svoje mnenje. Vendar bo Lewis v njegovi osebi dobil močnega nasprotnika.

Vladni čehoslovakijski in Avstrijski sin padli

Kriza v Pragi in na Dunaju valed konflikta s klerikalci.

Praga, 26. sept. — Čehoslovška koalicijska vlada je podala ostavko. Parlament je bil razpuščen in nove volitve se vrše 27. oktobra. Kriza je prišla valed kontroverze s katoliškimi agrarci.

Dunaj, 26. sept. — Ernst Streeruwitzova vlada je sneed padla. Bila je na krmlu pet mesecev. S tem se je politična kriza v Avstriji, kjer reakcionarji groze socialistom s pučem, povečala. Višek krize morda pride prihodnje nedelje, ko se nacionalistično-kerikalna obojena organizacija Heimwehr pripravlja na nove demonstracije.

Prezident Miklas je povabil Johana Schoberja, načelnika dunajske policije, naj sestavi novo vlado. Schober je sprejel mandat in zdaj išče ministre. Schober pravi, da edini preobrat, ki je mogel v Avstriji, mora priti v parlamentu. Njegova beseda ima vrednost le tedaj, če more vlada kontrolirati armado, toda socialistični voditelji obtožujejo vodstvo armade, da je v zvezi s heimwehrovci.

Anglija izgradi ogromen zrakoplov

London, 26. sept. — Sir Charles Burney je izdelal načrt novega zrakoplova, ki bo večji kot "Graf Zeppelin" in kateri drugi dirigible na svetu. Novi zrakoplov bo nosil 400 potnikov poleg velike posadke. Zgrajen bo za prekomorsko plovbo; imel bo plovne naprave, da bo lahko plul po vodi in tudi dvignil se v zrak z vode ter pristal na vodi. Dolg bo 850 čevljev, 230 širok in 150 visok. Goniš ga bo 14 motorjev. Vreča bo imela 12 milijonov kubičnih čevljev plina.

Kozaki pred sodiščem

Obraznava proti trem kozakiim policistom radi umora rudarja Barkokija se je pričela. Predložena je bila radi velikega zgražanja nad brutalnim činom.

Pittsburgh, Pa. — (F. P.) — Trije Mellonovi kozaki, ki so dne 10. febr. umorili rudarja Barkokija v neki rudarski kempi v bližini Pittsburgha, so končno vendar prišli pred sodišče.

Prizadeti kozaki Pittsburgh Coal kompanije so Lyster, Watta in Slapikaa. Obtoženi so umora prve vrste. Brutalni umor Barkokija preteklo zimo je povročil toliko ogorčenja med ljudstvom, da je sodišče dovolilo predložitev obraznave za več mesecev.

Val ogorčenja je prisilil tudi državne oblasti, da so napravile gesto v smeri "reformiranja" državne in industrijske policije, ki si je radi brutalnosti pridobila ime "kozaki".

Časopisi in delavstvo je zahtevalo, da država odpravi policijski sistem, ki dovoljuje družbam u poslovanje obojene policije; ravno tako so tudi zahtevali odpravo državne policije, ki se v bistvu ne loči od privatne "coal and iron" policije.

Mellon in jeklaraki magnati so to zahtevo preprečili potom raznih manevrov. Državna legislatura je sprejela neki zakon ki daje več moči governerju z ozirom na "kvalifikacije" državne in privatne policije. Zakon je seveda brez pomena, ker dodatni governerjeva moč je le pesek v oči. Sistem policije je v bistvu isti kot prej. In kadar pride zopet do večjih industrijskih bojov v Pennsylvaniji, bo policija igrala svojo staro vlogo.

Ker je bil umor storjen povsem hladnokrvno in v protesti proti temu barbarškemu činu še tudi niso povsem pozabljeni, bo sodišče najbrž previdno, da ne bo obtoženih kozakov popolnoma oprostil. Krinka "justične pravčnosti" je potrebna tudi v državi kozakov, Mellona, Schwaba in drugih mogotcev.

NOVA POLITIČ- NA TAKTIKA

Philadelphia. — V tem mestu je na vidiku nova politična orientacija delavstva. Tradeunionisti so organizirali progresivno politično ligo, ki ima namen boriti se za delavsko zakonodajo in za izboljšanje mestne vlade. Ligi načeljuje Alexander McKeown, tajnik filadelfijskih pleninarjev. V nji so aktivni vsi voditelji tekstilnih delavcev.

Ker ima liga napreden delavski program, za katerega bo šla v boj, je to definitivni korak k neodvisni politični akciji. Silne organizacije so se v zadnjem času ustanovile že v več mestih.

V Panasau, N. J., imajo Non-partisan Labor Voters' lige, ki se je izkazala efektivno. Lista delavskega bloka je bila zmagovita pri zadnjih mestnih volitvah v Elizabethtonu, Tenn. (Prva poročila, da so ustanovili Labor party niso bila točna.) Na ta način so dobili nekaj mandatov tudi organizirani delavci v Kenoshi in nato so prepodili korumpirane sodnika Beldena iz skrivalnice.

Ideja starostnega zavarovanja napreduje

Podpirajo jo razne organizacije; gibanje vodi posebna organizacija; država New York mogoče odobri načrt v bližnji bodočnosti.

New York. — (F. P.) — Ni ga gibanja, ki bi hitreje napredovalo kot napreduje ideja starostnega zavarovanja. Še pred par leti je bila smatrana za "tujo" idejo, ki se je porodila v Evropi in je bila importirana v zlato Ameriko, kjer so take stvari jako nepopolarne.

V kratki dobi par let je bila predloga za starostno zavarovalnino sprejeta že v desetih državah. Daal je predloga daleč od perfekte, vendar zasnamuje velik korak v pravo smer. Potrebna je velikega izboljšanja, kar časoma tudi pride.

Gibanje za ta socialno zakonodajstvo vodi Old Age Security asociacija, ki je bila organizirana pred tremi leti. Njen tajnik je A. Epstein, jako energičen in sposoben človek, ki ima velike zasluge za razvoj in populariziranje ideje.

Od strokovnih organizacij je bila delavska federacija države Pennsylvanije prva, ki je vodila agitacijo za starostno zavarovalnino. Pod vodstvom James H. Maurerja se je federacija poglabila v to vprašanje, proučevala, agitirala in zahtevala od državne sobornice, da sprejme predlogo za starostno zavarovalnino.

Tega ni doslej, ker ji je nasprotovala Mellonova in Vareljeva politična mašina, ki kontrolira sobornico in sodišča. Nas predloga je bila sneed sprejeta pod Pinchotovo administracijo, ki jo je sodišče proglasilo za neustavno. Na drugi strani je paravno tisto sodišče potrdilo postavo za izplačevanje pokojnine sodnikom.

Postava je bila protustavna, ker se je tikala delavstva. Silna postava je pa bila ustavna v obeh ravno istega sodišča, ker se je tikala sodnikov!

Iz agitacije te državne delavske federacije je nastala Old Age Security asociacija. Pri njen ustanovitvi sta bila najbolj aktivna Maurer in Epstein, ki je bil direktor Pennsylvanske federacije za to socialno zahtovo pod Maurerjevim predsedništvom.

Epstein je njen tajnik od vsega začetka in pripoznana avtoriteta v tem vprašanju. Asociacija je pridobila za idejo razne civilne, ženske in dobrodelne organizacije ter zainteresirala za stvar večje število lokalnih unij in državnih delavskih federacij.

V New Yorku se ji je pridružio 140 organizacij; med temi je polovica lokalnih unij. Delo asociacije vzdržujejo priključene organizacije in prostovoljni donesi posameznikov.

Prihodnja država, ki odobri starostno zavarovanje, bo država New York. Vsa v tej državi se vrši največja agitacija. Agitacijo vodijo Old Age Security asociacija, socialistična stranka in državna delavska federacija, ki so prišliše governerja, da je imenoval posebno legislativno komisijo, ki je zaključila obširna zasedanja zagovornikov in nasprotnikov starostnega zavarovanja.

Zaščitanje je izpadlo izredno ugodno za zagovornike. Celot zastopniki podjetniške organizacije National Industrial Conference Board, ki vodi najhujšo protagitacijo, so priznali, ko so bili potisnjeni v kot, da je potrebno podpiranje starih ljudi, ki so brez sredstev.

Pričakuje se, da vladna komisija predloži predlogo prihodnjemu zasedanju legislature, ki se snide meseca januarja in da bo predloga sprejemljiva zagovornikom starostne pokojnine.

Fašistični jarem je težak

Znižanje delavskih plač; fašistične unije v službi podjetnikov in Mussolinijeva banda; delavstvo brenopravno.

Amsterdam, Holandska. — Mednarodna federacija strokovnih unij je dobila zanesljiva poročila o delavskih razmerah v Italiji, ki pokazuje, da postaja Mussolinijeva farsa vedno bolj neznošana.

Is gospodarstvenega in političnega onira se italijansko delavstvo pomiče bolj in bolj v modirje. Bombastično grmenje Mussolinijeva postaja vedno bolj prozorno tudi navadnim delavcem v tovarni in njegovo imoniranje se je pričelo drobiti.

Rasčaranje postaja vedno večje in silijo se nezadovoljni glasovi z vseh starih vetrov Italije. Za to postajajo konkretni vzroki, ker objubljenega raja ni. Mesto tega pritiska fašizem vedno hujše na delavstvo.

V zadnjih 18 mesecih so bile plače v vseh industrijah znižane še dvakrat; znižane so bile za deset procentov vsakokrat ali dvajset odstotkov v celoti. Radi tega so plače v Italiji najnižje v Evropi. Po Mussolinijevemu predpisu se je to zgodilo v "interesu korporativne Italije."

Na sestanku zastopnikov "korporativnih sindikatov" (strokovnih unij, ki so pod kontrolo fašizma), ki se je vršil pred par tedni v Milanu, so delavski reprezentante odprto izjavili, da so podjetniki zdrobili vse sindikate.

Zahtevali so reorganizacijo sindikatov v smer, ki bi dajala več moči delavstvu. Sprejeli so zahtevo, da vlada, ki kontrolira unije, dovoli delavcem tovarniške odbore. Mussolini je v imenu "korporativne Italije" to zahtevo zavrnil.

Amsterdamska strokovna internacionala pravi v svojem poročilu, da ves aparat fašističnih unij služi interesom vladajočega razreda, namreč kapitalizmu, ki ga zastopa Mussolini in njegova banda. Znižanje plač in izrabljanje sindikatov v interese podjetnikov to definitivno dokazuje.

Novi zapletljaji.

Washington. — Radi novih zaprek, ki mogoče nastanejo na Kubi, se kongres Panameriške delavske federacije najbrž ne bo vrnil v Havani, Kuba. O tem vprašanju so pričeli raspravljati voditelji te organizacije, katere tejniki je socialistični senator Iglesias s Porto Rika. Kongres, ki se bo vršil meseca januarja, bo mogoče premeščen v Mehiko. Razlog zato je bojazen pred Machadovo diktaturo, katere je zadnje čase prišla v nemilost pri gotovih funkcijah Hooverjeve administracije radi aretacije kapitalista Barlowa.

Argentinski prezident obtožen.

Buenos Aires, 26. sept. — Konservativni poslanec Alberto Vinas v argentinskem kongresu je včeraj naznanil, da obtoži Irigoyen, predsednika argentinske republike, kršenja ustave.

Napredek socialne zakonodaje je v Ameriki izredno počasen in težak. To pa največ radi tega, ker so ameriški podjetniki najbolj zakrknjeni nasprotniki ideje, da je dolžnost vlade nuditi podporo in protekcijo delavskim slojem.

V nobeni drugi državi se kapitalisti toliko ne upirajo tej ideji kot v Ameriki. V Nemčiji se je Bismarck na primer boril proti socialistični in delavski misli s tem, da je sam upeljal več važnih socialnih reform.

Skoraj vse ostale evropske in druge industrijske države so že zdavnaj osvojile idejo socialnih reform. Le Amerika se krčevito brani. Zato je veliko odgovorna polovična filozofija ameriškega delavstva.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASNIK IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE ZVEZE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Narodna: za Slovenijo (vse Slovene) in Kanado \$2.00 na leto, \$0.50 na pol leta; \$1.50 na četrt leta; za Ameriko in Evropo \$7.00 na leto, \$3.75 na pol leta; za tujino \$9.00.

Subscription rates for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Europe \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

One column per day — Subscriptions are not returned.

Advertising rates on agreement — Manuscripts will not be returned.

Nashar na vsa, kar ima slika s kletom: PROSVETA

2557-59 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Datum v objavo, na primer (Avg. 31-1928), pomeni vašo izjavo, da niste avtor, da vam je to besedilo posredoval nekdo drug. Prosveta je odgovorna, da se vam ni vrnilo.

Nadepolna znamenja

Zadnje mesece se je pojavilo med strokovno organiziranim delavstvom v Ameriki zelo razveseljevo znanje. To je vedno bolj razširjajoča se ideja delavske stranke. V mnogih mestih so se ustanovile lokalne stranke, ki nosijo ime "Labor party". V par mestih so te stranke že aktivne v krajevnih volilnih kampanjah. Na čelu teh lokalnih gibanj so napredni unionisti in socialisti.

V New Yorku je na delu "Konferenca za progresivno delavsko akcijo". To je nekakšni odbor mnogih unijskih zastopnikov, ki deluje v unijah, da jih pridobi za samostojno delavsko politiko. "Konferenca" pobija v unijah smešen princip neustrankarstva, ki se opira na stupidno devizo "naplajanja prijateljev in kaznovanja sovražnikov", katero so fosilirane glave Ameriške delavske federacije in drugih starih organizacij podedovale po predpotnem Gompersu.

Vakemu delavcu, ki resno študira položaj, kakršen je, mora biti danes jasno, da niti ena obstoječa delavska politična stranka v Združenih državah ne pride nikamor, dokler nima obstoječih strokovnih unij za seboj. Dokler so ameriški delavci politično razdeljeni, je zaman govoriti o kakih delavski zakonodaji ali preobratu. In kadar govorimo o ameriških delavcih, mislimo maso domačinov, ki odločuje — ne pešice tujerodcev, ki so organizirani v socialističnih, komunističnih in drugih "ističnih" enotah ali federacijah.

Ugovor se čuje, da so ameriške unije odumrle za vsak razvoj v politično smer. Ta je bosa. Članstvo, rank and file, ameriških unij ni nič slabše od članstva unij v Angliji. Industrijske razmere v Angliji so najbolj približujejo ameriškim in če je bilo tam mogoče razviti delavsko stranko iz unij, ki je danes najmočnejša v parlamentu, zakaj bi ne bilo to mogoče v Združenih državah?

Članstvo ameriških unij je ali right, samo večina voditeljev je zanič. Vodstvo je starokopitno, reakcionarno in korumpirano, ni pa še s tem rečeno, da je članstvo tudi takšno. Članstvo je brezbrizno, nevedno in v mrtvilo, ker nima lastnega političnega in socialno-ekonomskega ideala in programa. To je vse pomankljivo. Ideala in programa nima, ker mu ga stari vodje nečisto dajo. Voditelji — kot so Green, Wolf, Lewis itd. — imajo ideal v kapitalizmu in republikanski ali demokratiški politiki, torej, da vse ostane kakor je.

Kakor hitro pretežna večina članov unij spozna potrebo lastnega ideala in programa, bo velika delavska stranka kmalu dejstvo. Spoznanje pa mora priti iz njihovih vrst in na njihov način — iz njihove lastne potrebe ali zavedanja po potrebi. Kak zunanji pritisk ne bo nikoli rodil tega spoznanja.

In to spoznavanje je že v teku. Dokaz temu so živahne razprave v nekaterih delavskih glasilih in prej omenjena krajevna politična gibanja. Ameriški delavci spoznavajo, da ga "prijatelji" republikanci in demokrate vlečejo za nos in da mu je treba nekaj storiti. Sad tega spoznanja bo delavska stranka, ki se bo enostavno nazivala Labor party, ki pa bo vključevala socialiste in vse druge radikalne elemente, kateri se ji bodo hoteli pridružiti. Pridružitve ne bo težka, kajti ko se masa ameriškega delavstva enkrat odloči za samostojno politično akcijo, se odloči tudi za socialno-ekonomski program in ideal, ki je že danes program in ideal vseh naprednih delavcev — manjšine onih ameriških delavcev, ki trezno mislijo in trezno delajo.

Cudovit lep je razvoj filma. Komaj dobro leto je star govoreči film in že je izpopolnjen z novo iznajdbo, ki daje slikam na platnu tri dimenzije. To se pravi, da se slike vidijo tudi v globini. Prej so bile slike v obliki senec, zdaj pa se vidi tudi ozadje v naravnih razdaljah. Nov udarec za dramatični oder! Nov film, ki tudi govori in se odraža v naravnih barvah, bo do plence enak odru.

Vrhtega pa prihaja vst iz Berlina, da je nemški intenzivno iznašel proces poliranja filmov v barvah po radiu! Kaj to pomeni? Pomeni, da bo vsaka hiša lahko imela svoj kino. Teater se preseli na dom. Gledal bo filme doma v kotu kakor zdaj poslušal godbo, govore in — bedasto reklamo.

Glasovi iz naselbin

Slovenski dom.

Milwaukee, Wis. — Potekel je že cel mesec, odkar se je vrnil piknik Slovenskega doma na Grzvodovi farmi, in še vidimo, da vabujajo različni, nekateri nam celo nepoznani dopisniki, po listih spomine nanj. Čisti dobiček piknika je bil \$1614.02. Oč disaktorjev Slovenskega doma st dosežaj ni poročalo podrobneje o izidu piknika, razen v našem lokalnem listu "Obzor".

Valel tega nas prav veseli, kr vidimo, kako se dopisniki vseh vrst laskavo in pohvalno izražajo o njem. Enemu se je zde največji, drugemu najzabavnejši in zopet tretjemu največje ležbi, kar jih je še videti. Dobro je to, da tudi drugi poročajo o tem, kar bolj utirja naše trditve, da je bil to piknik vseh piknikov. Veselje naše pa ne izhaja zgolj iz tega, ker smo imeli "the biggest crowd", to dala preveč po sebični samoljubnosti, katere je itak povsod dovolj, in se je potom nje še marsikje mnogo dobrega pokvarilo. Veselimo se predvsem zato, kar vidimo, kako pridira zavest med naše ljudi na to veliko in koristno delo, katerega bomo kmalu dovršili, ako bo šlo vse v skladu s trenutno namero. Zakaj bi tudi ne šlo? Živimo pod pravi takšnimi pogoji kot po drugih naselbinah, k o d e r s o i n a i bratje že postavili svoje lastne domove. In ne samo domove, poleg njih lastujejo tudi še druge stvari, ki jim delajo čast, ponos in so jim v korist. Imajo svoje šole, združena podjetja, banke, kar vse je za nas še samo želja. Zato so pa tudi v onih mestih Slovenci precej drugače zastopani kakor smo pa mi. Kooperativna dela so jih naučila misliti in složno nastopati za svoje interese vsehposov. Pri nas do sedaj niti enega ubogega "assemblymana" ne moremo spraviti na površje, čeprav je milwaukee naselbina na tretjem, če ne na drugem mestu po številu v Ameriki. Verjete, dragi milwaukeečani, da kakor hitro bomo spravili nekaj skupaj, kjer bo večina nas zainteresirana, se bo pričelo za nas lepše poglavlje.

Zato pa sedaj, ko je agitacija za Slovenski dom v krepkem razmahu, opustimo osterben pomisleke in spodelujmo vsak po svoji moči. Dom bo za vse, zato je prostora za vse. S 1. oktobrom se prične ponovna kampanja, ki bo trajala do glavne delniške seje januarja 1930.

Želja sedanjih direktorjev je, da se sedanje število delničarjev, ki je 750, podvoji do novega leta. Torej, kdor ima srce za svoj narod, mu želi napredka in spoštovanja v tujini, ne bo odrekel postati delničar Slovenskega doma, kadar bo vprašan.

Eden direktorjev.

Konferenca JSZ.

Piney Fork, O. — Deveta konferenca klubov JSZ in društvo Izobraževalne akcije se vrši 27. oktobra v Blainu, O. Pričetek je ob 10. dopoldne pri sod. Sumarju.

Soc. klubi in društva, ki pripadajo k Izob. akciji, naj izvolijo svoje zastopnike in jih pošljejo na konferenco, ki bo važnega pomena za nas vse.

Cemu pravzaprav živimo na svetu? Človek ne živi samo od jedi in piščice, pravijo, potrebna mu je tudi izobrazba. Čim bolj je človek izobražen, tem lažje pride do boljšega kruha. Zato se pa vrše konferenca JSZ, na katero so vabljene jugoslovanske delavce, da se pogovore o izobrazbi in kako bi se njih stanje izboljšalo. Delavci, pridite na omenjeno konferenco, da se pogovorimo o raznih vprašanjih.

Nace Ziemberger, konferenčni tajnik, Box 88, Piney Fork, O.

Nemrečna smrt člana.

Indianapolis, Ind. — Dopis iz naše naselbine so redki radi slabih delovnih razmer. Tukaj nje livarne bolj slabo obratujejo in tudi v drugih tovarnah ni nič boljše.

Sporočati moram žalostno novico, da si je Matt Milhorčić dne 13. sept. pogljal kroglo v glavo in je že tisti dan umrl v mestni bolnišnici. Kaj ga je gnalo, da je storil obupno dejanje, ni znano. Samomer je storil v svoji grocerijski prodajalni.

Nemrečna smrt člana.

Indianapolis, Ind. — Dopis iz naše naselbine so redki radi slabih delovnih razmer. Tukaj nje livarne bolj slabo obratujejo in tudi v drugih tovarnah ni nič boljše.

Sporočati moram žalostno novico, da si je Matt Milhorčić dne 13. sept. pogljal kroglo v glavo in je že tisti dan umrl v mestni bolnišnici. Kaj ga je gnalo, da je storil obupno dejanje, ni znano. Samomer je storil v svoji grocerijski prodajalni.

Pokojni je bil star 45 let in je bil doma iz St. Petra. V Ameriki je bival 25 let. Pred šestimi leti mu je umrla žena in zapustila je 7 otrok. Milhorčić je bil mirnega značaja in zelo pribojličen pri rojakih ter zelo skrben o svojih otrokom. Rad je zahajal v družbo in bil je ustanovitelj Narodnega doma in večkratni uradni družtev. Član je bil št. 34 SNPJ, samostojnega društva "Naprednost" in dveh angleških organizacij.

Pogreb pokojnika je bil 16. sept. Tukaj zapušta sedem otrok v starosti od 7 do 18 let, v Clevelandu polbrata, v starem kraju mater ter več sorodnikov in prijateljev. Nesrečnega rojaka bomo zelo pogrešali, še bolj ga bodo pogrešali njegovi otroci, ki so sedaj ostali sami brez matere in očeta. Nobeno oko ni ostalo suho, ko so otroci licalci ime svojega očeta na pokopališču, so ostali sami brez vsakih sredstev.

Na rojake v naselbini apeliramo, da gredo na roko otrokom pokojnika in jim pomagajo do boljšega uspeha v trgovini, kajti nihče ne ve, kje lahko pride nebreča in zadene nas ali naše mladiče.

Nesrečni rojak, počivaj mirno po trdem delu, spomin nate pa naj ostane v naših srcih. Martin Dragas.

Ropasova odpeva koncerte.

Waukegan, Ill., 23. sept. — Podpisana izjavljam, da sem valed prejembe klime trenutno glasovno obolela, valed česar zaenkrat ne bom mogla absolvirati do sedaj javljenih koncertov skupno z opernim pevcom G. Banovcem. Zora Ropasova, operna pevka.

VESTI IZ MINNESOTE

Nova politična igra.

St. Paul. — Republikanci so očitno v skrbih radi možnosti, da bo Floyd Olson, odvetnik okraja Hennepina, governerski kandidat Farmer-Labor party. Prišli so navajati vodo na svoj mlin s tem, da so pričeli s sugestivno kampanjo, da bo Olson kandidiral za senatorja in ne za governorja.

Glavni vzrok temu je, ker se boje izgubiti governerstvo. Priznavajo, da bi bil Olson najmočnejši governerski kandidat farmer-laboritov. Da pa to preprečijo in si zagotovijo vodstvo države še v bodoče, žele ustvariti sentiment, da bi Farmer-Labor party kandidiral Olsons za zvezni senat.

Vodilni laboriste so mnenja, da je ta igra republikancev imenitna poteza, ki se ne bo obnesla. Pravijo, da je za Farmer-Labor party važnejše, da se posveti državi kot pa bi obražala svojo pozornost na zvezni kongres.

V slučaju, da izvolijo svojega governorja, bi bilo za stranko veliko večjega pomena kakor pa izvolitev senatorja. Faktično se je senator Shipstead pokazal jako mrzlega napram svoji stranki in njegovo obnašanje napram tej je bolj indiferentno kot pa aktivno. To je velik faktor, da farmer-laboriste polagajo veliko večjo važnost na governerstvo kot pa na senatorski sedež.

Proti manarškemu sistemu.

Centralna unija v Duluthu se je enoglasno izrekla proti spremembi sedanjega mestnega čarterja, ki določa komisijako formo vlade. Pred občani je sedaj nov čarter, ki določa manarško formo vlade. Za spremembo forme agitirajo podjetniki in bizniški interesi, proti pa Farmer-Labor party. Centralna unija je sklenila vreči vse svoje sile v kampanjo za poraz novega čarterja.

Laboriški koncilman resigniral.

Herman Wenzel, laboriški koncilman ali komisar v duluthski mestni vladi, je resigniral, ker je bil izvoljen gl. tajnikom unije brivcev. V mestni vladi je služil od leta 1920, kjer je napravil dober rekord.

Samomer, ker ni bilo dela.

Chicago. — John Prac, ki je živel v East Chicagu, si je v pondeljek končal življenje s plinom, ker ni mogel dobiti dela. Ostala je žena s šestimi otroci.

Dr. M. Robič: Prosvetljena doba in njeno idejo

XVIII. stoletje je popolnoma spremenilo tudi gospodarstvo razmere. Zahteva po svobodi v gospodarstvu življenju je napravila konec neštevilnim celhom, miticam, mostninam in drugim oviram in tako ustvarila pogoje za povzdigo poljedelstva, obrtništva in za veliki razvoj industrije, poslužujoče se parnega stroja in množičnih drugih iznajdb. Trgovino so predvsem pospeševali z izboljšanjem starih prometnih sredstev in uvajanjem novih. Tudi začeti k zavarovalnic in hranilnic se gajo v to dobo. Gospodarska načela prosvetljene dobe so torej temelj gospodarskega liberalizma. Ta doba je tudi ustvarila znanstveno proučevanje narodnega gospodarstva, tako zvano nacionalno ekonomijo.

Isobrazbi, ki je bila do tedaj zaprta v majhnem krogu latinško govorečih in plačih učenjakov, so odprli prvobitni prosvetljenosti pot v najširše plasti naroda. Enciklopediste smo že omenili. Storiilo se je pa še več! Novin in poučnih ter zabavnih knjig za ljudstvo je tedaj kar deževalo. Te nove tiskovine so v domačem jeziku in poljudni pisavi seznanjale številne čitatelje z vsemi perečimi vprašanji.

Posebno angleški "moralni tedniki" imajo velike zasluge tudi za povzdigo pravosti, ki je bila zaradi večnih vojn in slabega zglede dvorskih krogov povsod silno padla. Angleškemu vzoru so sledili drugi narodi. Dvignilo se je tudi šolstvo, ki se je odtegnilo izključnemu vplivu klerike in podredilo državi, zlasti osonovno, izboljšalo so se učne in vzgojne metode, posebno vzgoji ženske mladine se je začela posvečati večja pozornost. Tako izvirata torej tudi ideja ženske emancipacije (osamosvojitve) iz XVIII. stoletja. Tudi Slovenci smo dobili tedaj prve novine, Vodnike "Ljubljanske Novice", in lepo število poučnih ter zabavnih knjig za ljudstvo, ravno tako osnovno šolstvo, v katerem je imela slovenščina precej pravice. To izobraževalno prizadevanje je našlo pri vladarjih, državnikih in vojaških krogih podporo, ker so od njega pričakovali zvišanje gospodarske in vojaške moči države. XVIII. stoletje je zadalo smrtni udarec tedaj razširjenemu in nevarnemu praznovanju, zlasti veri v čarovnice ter napravilo konec sežiganju "čarovnic," teh nesrečnih žrtev človeške zaslepljenosti. Vidimo torej, da ima tudi današnja ideja vseh ljudske pravice svoje korenine v prosvetljeni dobi.

Tudi umetnosti, zlasti pesništvo so morale služiti prosvetljenim idejam. V tej dobi so najbolj cenili poučno pesništvo, vzor poezije so videli v rimskem pesništvu (Horac). Strogo so tudi gledali na pravilnost oblike in duhoviti način podajanja vsebine. Prvotno prisljenost in izumetničenost so končno premagali. Angleški prosvetljeni pisatelji so uvedli v slovensko zahtevno po prirodnosti in obliki in vsebin in so prvi v tej dobi po dolgem času obravnavali v rodniškem romanu ter meščanski drami življenje navadnih ljudi. Francozi, Nemci in ostali so jim sledili. V tej dobi se je tudi zbudilo zanimanje za narodno pesništvo.

Nemec Herder je prvi opozoril zapadni svet na Slovence in jim prerokoval veliko bodočnost. V Slovanah je videl rešitelje evropske prosvete in jih pozval, naj se zanimajo za svojo zgodovino in narodno pesništvo. Njegove ideje so ugodno vplivale na prepoved slovenskih narodov, od njega izvira tudi ideja o meščanskem poklicu Slovanov.

Končno je prišlo do veljave tudi čustvo, ki pa se je, tako dolgo zatirano od razuma, čisto sprejrglo v solzavost in prenapetost. V tem odru ima največ zaslug švicarski Francez Rousseau. Proti koncu prosvetljene dobe se je začela vije ceniti tudi glasba, ta najčustvenjša umetnost.

Znak prosvetljene dobe je torej osvoboditev posredca iz dotodanjih spon, pa tudi premoč razuma. Tedaj se je osvobodilo pridobitno meščanstvo in je postalo vodilni stan v državi. Pridobitno meščanstvo je v glavnem do danes ostalo zvesto tem nazorom, lahko se celo reče, da je prosvetljenstvo sploh življenjski in svetovni nazor poslovnih krogov (trgovcev, obrtnikov, industrijalcev, tehnikov, bančnikov itd.). Tudi marsikatera točka boljševizma korenini v XVIII. stoletju.

Vse življenje je pa v prosvetljeni dobi preveval veliko optimizem: čvrsta vera v moč človeškega razuma ter v neomejen napredek človeštva, njegove civilizacije in kulture, pa tudi trdno upanje, da bo človeštvo združeno v medsebojni ljubezni, doseglo prej ko slej srečo že na tem svetu.

Končno pa se je prosvetljenostni pokret začel nagibati k svojemu zatonu. V letu Lessingove smrti l. 1781, je Kant s svojo filozofijo zaključil, a tudi že prekoračil to stopnjo v razvoju novodobnega duhovnega življenja, prva, zmerne leta francoske revolucije (1789—1792) pa so prinesla "človeške pravice" in izvedla vrsto raznih reform ob navdušenem pritrjevanju vsa ga izobraženega sveta. Že se je zdelo, da se bližajo upi prosvetljenec svojemu uresničenju.

A zgodilo se je ravno nasprotno: grozote strahovlade na Francoskem l. 1793—1794 so uplale in razočarale občudovalce francoske revolucije in zaplele Evropo za dve desetletji v krvave vojne, iz katerih je izšel kot zmagovalce — Metternichov policijski absolutizem. Ni torej čudno, da so prosvetljene ideje postale sumljive, daji so Pruisijo, Anglijo in Severno Ameriko usposobile za najhitrejši napredek.

Sedaj je bilo geslo: "Nazaj!" A taga gesla zgodovinski razvoj ne priznava. V boju proti mogočnemu Napoleonu so vladarji obljubljali narodom ustavo in reforme po zmagi, a svoje besede večinoma niso držali, zato si jih moralo ljudstvo l. 1830 in 1848 pridobiti z novo revolucijo. Sledili so razmeroma mirni časi v dobo avtonomne vojne. Njen konec pa je obenem začetek nove dobe, v kateri sedaj živimo. Nikdo ne ve kaj nam prinese bodočnost.

Prosvetljena doba ima še danes navdušene občudovalce na eni strani in strastne sovražnike na drugi, kar je jasen znak, da še živo sega v sedanost, saj se vprašanja, ki jih je začela, še danes rešujejo. Bilo je nekaj časa celo moderno — in je za nekatere še danes — da XVIII. stoletje naravnost prezirajo, to vzroka tega prezira sta dva: slabo prikriti sovražstvo ali pa nevednost. Dasi torej stvarna sodba o prosvetljeni dobi ni lahka, moramo vendarle napraviti poskus pravične ocene.

Nesopren je njen veliki učinek in zgodovinski pomen, saj je ustvarila temelje vsuemu nadaljnjemu kulturnemu razvoju, ki se je vršil ali v nadaljevanju dela, ki ga je začela, ali v odpravi proti nji. Ravno tako je izven dvoma, da je prinesla mnogo dobrega. Stanje, iz katerega je dvignila Evropo, bi bilo za nas nezno.

Toda — kakor vse človeško dejanje in nehanje — je imel tudi prosvetljenostni pokret svoje meje in nedostateke. Vse stremenje prosvetljene dobe je bilo bolj v ekstenzitetu (širino) kakor v intenzitetu (globino). Druga meja prosvetljenstva je utilitarnost (koristnost), ki je privela mnoge manjše duhove v plitvost, življenje pa napravilo praznilo. Nadaljnja meja te dobe je njena enostranska gojitev razuma (intelektualizem) na škodo ostalih strani človeške duševnosti. Zato ni mogla doumeti vse globine osebe in zgodovine in je postala v nerazumevanju drugačnih stališč krivična in nestrpna.

Očitek, da XVIII. stoletje sploh ni imelo smisla za zgodovino, pa ne drži, ker je imelo velike zgodovinarje in je ustvarilo novo pojmovanje zgodovine. Res pa je, da je bilo to novo zgodovinsko stališče nezadostno, ker je videlo smisel zgodovinskega razvoja samo v umskem napredku človeškega rodu in v prejšnjih dobah samo predstavnje do njene lastne višine. Zato je res razumelo samo svojo dobo in ono, kar ji je bilo sorodno v preteklosti. Ta narod, kakor

stalo vodilni stan v državi. Pridobitno meščanstvo je v glavnem do danes ostalo zvesto tem nazorom, lahko se celo reče, da je prosvetljenstvo sploh življenjski in svetovni nazor poslovnih krogov (trgovcev, obrtnikov, industrijalcev, tehnikov, bančnikov itd.). Tudi marsikatera točka boljševizma korenini v XVIII. stoletju.

Vse življenje je pa v prosvetljeni dobi preveval veliko optimizem: čvrsta vera v moč človeškega razuma ter v neomejen napredek človeštva, njegove civilizacije in kulture, pa tudi trdno upanje, da bo človeštvo združeno v medsebojni ljubezni, doseglo prej ko slej srečo že na tem svetu.

Končno pa se je prosvetljenostni pokret začel nagibati k svojemu zatonu. V letu Lessingove smrti l. 1781, je Kant s svojo filozofijo zaključil, a tudi že prekoračil to stopnjo v razvoju novodobnega duhovnega življenja, prva, zmerne leta francoske revolucije (1789—1792) pa so prinesla "človeške pravice" in izvedla vrsto raznih reform ob navdušenem pritrjevanju vsa ga izobraženega sveta. Že se je zdelo, da se bližajo upi prosvetljenec svojemu uresničenju.

A zgodilo se je ravno nasprotno: grozote strahovlade na Francoskem l. 1793—1794 so uplale in razočarale občudovalce francoske revolucije in zaplele Evropo za dve desetletji v krvave vojne, iz katerih je izšel kot zmagovalce — Metternichov policijski absolutizem. Ni torej čudno, da so prosvetljene ideje postale sumljive, daji so Pruisijo, Anglijo in Severno Ameriko usposobile za najhitrejši napredek.

Sedaj je bilo geslo: "Nazaj!" A taga gesla zgodovinski razvoj ne priznava. V boju proti mogočnemu Napoleonu so vladarji obljubljali narodom ustavo in reforme po zmagi, a svoje besede večinoma niso držali, zato si jih moralo ljudstvo l. 1830 in 1848 pridobiti z novo revolucijo. Sledili so razmeroma mirni časi v dobo avtonomne vojne. Njen konec pa je obenem začetek nove dobe, v kateri sedaj živimo. Nikdo ne ve kaj nam prinese bodočnost.

Prosvetljena doba ima še danes navdušene občudovalce na eni strani in strastne sovražnike na drugi, kar je jasen znak, da še živo sega v sedanost, saj se vprašanja, ki jih je začela, še danes rešujejo. Bilo je nekaj časa celo moderno — in je za nekatere še danes — da XVIII. stoletje naravnost prezirajo, to vzroka tega prezira sta dva: slabo prikriti sovražstvo ali pa nevednost. Dasi torej stvarna sodba o prosvetljeni dobi ni lahka, moramo vendarle napraviti poskus pravične ocene.

Nesopren je njen veliki učinek in zgodovinski pomen, saj je ustvarila temelje vsuemu nadaljnjemu kulturnemu razvoju, ki se je vršil ali v nadaljevanju dela, ki ga je začela, ali v odpravi proti nji. Ravno tako je izven dvoma, da je prinesla mnogo dobrega. Stanje, iz katerega je dvignila Evropo, bi bilo za nas nezno.

Toda — kakor vse človeško dejanje in nehanje — je imel tudi prosvetljenostni pokret svoje meje in nedostateke. Vse stremenje prosvetljene dobe je bilo bolj v ekstenzitetu (širino) kakor v intenzitetu (globino). Druga meja prosvetljenstva je utilitarnost (koristnost), ki je privela mnoge manjše duhove v plitvost, življenje pa napravilo praznilo. Nadaljnja meja te dobe je njena enostranska gojitev razuma (intelektualizem) na škodo ostalih strani človeške duševnosti. Zato ni mogla doumeti vse globine osebe in zgodovine in je postala v nerazumevanju drugačnih stališč krivična in nestrpna.

Očitek, da XVIII. stoletje sploh ni imelo smisla za zgodovino, pa ne drži, ker je imelo velike zgodovinarje in je ustvarilo novo pojmovanje zgodovine. Res pa je, da je bilo to novo zgodovinsko stališče nezadostno, ker je videlo smisel zgodovinskega razvoja samo v umskem napredku človeškega rodu in v prejšnjih dobah samo predstavnje do njene lastne višine. Zato je res razumelo samo svojo dobo in ono, kar ji je bilo sorodno v preteklosti. Ta narod, kakor

stalo vodilni stan v državi. Pridobitno meščanstvo je v glavnem do danes ostalo zvesto tem nazorom, lahko se celo reče, da je prosvetljenstvo sploh življenjski in svetovni nazor poslovnih krogov (trgovcev, obrtnikov, industrijalcev, tehnikov, bančnikov itd.). Tudi marsikatera točka boljševizma korenini v XVIII. stoletju.

Vse življenje je pa v prosvetljeni dobi preveval veliko optimizem: čvrsta vera v moč človeškega razuma ter v neomejen napredek človeštva, njegove civilizacije in kulture, pa tudi trdno upanje, da bo človeštvo združeno v medsebojni ljubezni, doseglo prej ko slej srečo že na tem svetu.

Končno pa se je prosvetljenostni pokret začel nagibati k svojemu zatonu. V letu Lessingove smrti l. 1781, je Kant s svojo filozofijo zaključil, a tudi že prekoračil to stopnjo v razvoju novodobnega duhovnega življenja, prva, zmerne leta francoske revolucije (1789—1792) pa so prinesla "človeške pravice" in izvedla vrsto raznih reform ob navdušenem pritrjevanju vsa ga izobraženega sveta. Že se je zdelo, da se bližajo upi prosvetljenec svojemu uresničenju.

A zgodilo se je ravno nasprotno: grozote strahovlade na Francoskem l. 1793—1794 so uplale in razočarale občudovalce francoske revolucije in zaplele Evropo za dve desetletji v krvave vojne, iz katerih je izšel kot zmagovalce — Metternichov policijski absolutizem. Ni torej čudno, da so prosvetljene ideje postale sumljive, daji so Pruisijo, Anglijo in Severno Ameriko usposobile za najhitrejši napredek.

Sedaj je bilo geslo: "Nazaj!" A taga gesla zgodovinski razvoj ne priznava. V boju proti mogočnemu Napoleonu so vladarji obljubljali narodom ustavo in reforme po zmagi, a svoje besede večinoma niso držali, zato si jih moralo ljudstvo l. 1830 in 1848 pridobiti z novo revolucijo. Sledili so razmeroma mirni časi v dobo avtonomne vojne. Njen konec pa je obenem začetek nove dobe, v kateri sedaj živimo. Nikdo ne ve kaj nam prinese bodočnost.

Prosvetljena doba ima še danes navdušene občudovalce na eni strani in strastne sovražnike na drugi, kar je jasen znak, da še živo sega v sedanost, saj se vprašanja, ki jih je začela, še danes rešujejo. Bilo je nekaj časa celo moderno — in je za nekatere še danes — da XVIII. stoletje naravnost prezirajo, to vzroka tega prezira sta dva: slabo prikriti sovražstvo ali pa nevednost. Dasi torej stvarna sodba o prosvetljeni dobi ni lahka, moramo vendarle napraviti poskus pravične ocene.

Nesopren je njen veliki učinek in zgodovinski pomen, saj je ustvarila temelje vsuemu nadaljnjemu kulturnemu razvoju, ki se je vršil ali v nadaljevanju dela, ki ga je začela, ali v odpravi proti nji. Ravno tako je izven dvoma, da je prinesla mnogo dobrega. Stanje, iz katerega je dvignila Evropo, bi bilo za nas nezno.

Toda — kakor vse človeško dejanje in nehanje — je imel tudi prosvetljenostni pokret svoje meje in nedostateke. Vse stremenje prosvetljene dobe je bilo bolj v ekstenzitetu (širino) kakor v intenzitetu (globino). Druga meja prosvetljenstva je utilitarnost (koristnost), ki je privela mnoge manjše duhove v plitvost, življenje pa napravilo praznilo. Nadaljnja meja te dobe je njena enostranska gojitev razuma (intelektualizem) na škodo ostalih strani človeške duševnosti. Zato ni mogla doumeti vse globine osebe in zgodovine in je postala v nerazumevanju drugačnih stališč krivična in nestrpna.

Očitek, da XVIII. stoletje sploh ni imelo smisla za zgodovino, pa ne drži, ker je imelo velike zgodovinarje in je ustvarilo novo pojmovanje zgodovine. Res pa je, da je bilo to novo zgodovinsko stališče nezadostno, ker je videlo smisel zgodovinskega razvoja samo v umskem napredku človeškega rodu in v prejšnjih dobah samo predstavnje do njene lastne višine. Zato je res razumelo samo svojo dobo in ono, kar ji je bilo sorodno v preteklosti. Ta narod, kakor

Živi pokopani

"Münchener Neuste Nachrichten" so ned

Vesti iz Jugoslavije

LJUBLJANSKA POROTA SODI.

(Ljubljana.)

Ljubljana, 12. sept. 1929. V procesu proti Francetu Rupretu, ki je letos ubil nekoga v drugo težko poškodovan, bil od porote obsojen na 5 let, r so vse priče izpovedale zanj obtežilo, češ da obe žrtvi loh nista bili oboroženi, ko ju Pravar napadel.

Včas je bil stal pred poroto štiri uradni Anton U., obtožen, da je kradel pisma iz Amerike ter tako zlorabil svojo uradno oblast. Anton U. je dovršil mnazijo z maturo v Škofiji mnaziji v St. Vidu nad Ljubljano in absolvirat 4 tečaje medicane. Kojen je l. 1902. Oktobra 26 pa je stopil v poštno službo pri pripravnik na ljubljanski glavni pošti. Obiskoval je kasneje v Beogradu tečaj višje pošte, šole ter se 1928 vrnil na glavno pošto v Ljubljani. Leta 1927 je oženil, stanoval v zasebnem stanovanju na Viču, moral skrbeti za svojo družino z enim otrokom, skrbel tudi za tano in svakino, ki je brezposelna. Živel je težko s svojo piščo. Ko se je poročil, je imel 46 Din mesečne plače, a t rva se lahko živel, ker je tudi na zaslužila mesečno 1200 Din. po pa je končal svoj tečaj, je na zgubila službo, življenje žužine 5 oseb se je obupno pabalo.

V tem hudem času je začel jati denar iz pisem ameriških jakov. Privojil si je 6 pripočenih pisem in najmanj 427 evadnih pisem. Toliko je lah dokazala sodna preiskava. sega si je prilastil 21.408 dijev. Tako je dognala preisava.

Obtoženec je sühljat mož z o, di, na vprašanja odgovarja rno in stvarno, kot pač loek, ki si je bil ob času svojega jnanja v svesti, da ga lahko do i kazen, a si vendarle ni mogel rugače pomagati.

"Se čutite krivega?" "Da," odgovarja mirno obto nec.

"Kdaj ste začeli odpirati pi na?"

"Lani po božiču."

"Koliko ste imeli plače?"

"1200 Din, kasneje 1400. Ze a je zaslužila 1200 Din in tudi akinja je zaslužila. Ko sem se enil, sem postal revež, žens in akinja sta izgubili službe. Ob al sem in sklenil pomagat s im denarjem sebi. Želel sem kupiti opravo..."

Zena kot priča izpove, da so vel silno težko, da pa ni vede, da moč odpira pisma. Moč ji prikrival, hotel ji je dobro in ni maral žaliti.

Porotniki so vprašanje kriv soglasno potrdili, nakar je bil sojen zaradi hudodelstva zlo be uradne oblasti na 1 leto tež ječe s poostrenjem. Poštni u ravi mora povrniti 3500 Din škodnine, ostalo je še porav no. Upoštevalo se je priznanje uporabila izredna milost.

Obsojenec je kazni sprejel rez ugovora.

Razprava radi posilstva. —

ajno se je nato večer vršila zprava proti Martinu Jakopi iz Bizovika. Bil je oproščen.

Danes se vršita dve razpravi proti Janezu Volku radi uboja proti Janezu Grčarju radi tež telezne poškodbe.

Zasulo je rudarja.

Ljubljana, 12. sept. 1929.

Predvečernjim je zasulo ladega rudarja v Zagorju. Je Nolim, star krog 30 let. U al se je strop na rudarja ter ga polnoma zasul. Prišli so rudar brž na pomoč in ga pričeli od pavati. Delo je bilo otežko e, ker se je strop vedno znova liral. Nazadnje so prišli do nje. Stal je ukopan v premog in ale, v glavo se mu vdralo z e strani skala, z druge tram. ege je imel tako zasute v pre ogu, da je bilo reševanje tež e. Splet se je udrl in morali so ova odgrebsti. Reševalni ru rji so se sami nahajali v smrt nevarnosti. Ko so mu rešili avo iz oklepov deška in pre ega, jih je Nolim, ki je trpel ne bolečine, prosil, naj mu od kajo noge, ter prenesejo brž

na zrak. Rudarje je bilo groza ob teh besedah, niso mu mogli izvršiti želje, marveč so nadaljevali z delom. Odkopali so mu noge, ga naložili na nosila ter prenesli v rudniško bolnico. Zdravnik mu je nudil prvo pomoč, nakar je ležal, spal, se prebudil, govoril z ženo in ji opisoval nesrečo, nenadoma pa je zvečer umrl.

Težka mora visi nad revirjem, kakor vselej, kadar nosijo po dolini nosila s ponesrečencem. Žena je ostala z otroci sama, prejemala bo milostno pokojnino, moža pa ji bodo z godbo prenesli in zagrebli v zemljo. Rudar nosi vedno mrtvaško srajco na sebi.

Nesreče.

V Trbovljah se je smrtno ponesrečil pri delu Blaž Kozjak. Iz Medjimurja je prišel pred kratkim v Trbovlje delat 40-letni poljski delavec Kozjak, da bi tu v tem črnem revirju zaslužil in pošiljal domov kaj denarja. Doma je pustil ženo in štiri otroke, sem pa je vstopil v delo pri podjetniku Dukliču v Trbovljah. Za jamsko delo ga niso marali sprejeti, ker je pač nekvalificiran in star, sprejeli pa so ga k zunanjemu delu. Bil je zaposlen pri prestavljanju proge z višje na nižjo sipino. Ko je nosil težak železniški tram navzdol in ga hotel spustiti po bregu na spodnji nasip, ga je tram potegnil s seboj in padel kakih 8 metrov globoko na pragove železnice. Z glavo je zadel ob nje ter si prebil lobanjo. V bolnici je umrl. — Nekje v Medjimurju pa čaka žena in 4 otrok na zaslužek očeta iz Trbovlja, a namestu denarja bodo prejeli vest, da je oče umrl pri delu.

V Hrastniku pa je trboveljski avtolastnik Kačnik povozil 54-letnega rudarja Franceta Rupreta. Na nekem ovinku je stopil nenedoma preko ceste naravnost pred avto rudar Rupret, in šofer ni mogel več pravočasno ustaviti svojega vozila. Podrl je rudarja na tla in potokel. Vsega pobitega je šofer peljal v bolnico, a mu je med potoma umrl ponesrečenec. Moral je nadaljevati vožnjo s truplom do mrtvašnice. Pokojni je bil 26 let v službi pri Trboveljski družbi in je vselej srečno prihajal iz jame, na cesti pod solncem pa ga je doletela smrt.

V vodnjak je padel. — Mesarski pomočnik Avgustin Kolar je sedel v nedeljo v Petrovcih v Prekmurju v neki gostilni. Postalo mu je vroče ter je zategadelj stopil ven na zrak. Na dvorišču je sedel na rob globokega vodnjaka. Utrujen je zadel, zgubil ravnotežje ter padel v 22 m globok vodnjak. Sreča v nesreči je bila, da je v vodnjaku malo vode, sicer bi bil kmalu utonil. Vendar je vprašanje, ali bo ostal živ. Našli so ga namreč šele naslednjega jutra ter potegnili ven. Pobil se je zelo: razbite ima čeljusti, čelno in nosno kost ter izšlo mu je več zob. Tudi noge si je zlomil, gotovo pa je, da se je poškodoval tudi notranje, radi česar imajo zdravniki v bolnici Murake Sobote malo upanja, da bo okreval.

11 poslopij zgorelo. — V noči od ponedeljka na torek je nastal požar v Malem Cerovcu nad Stopičami na Dolenjskem pri poselniku Francetu Kresalu. Požar se je razširil na sosedna poslopja Merviča in Simca. Zgorelo je 11 poslopij, zadušilo se je več živine, tri osebe pa so se opekile, da so morale v bolnico v Novo mesto. Gasiti niso mogli uspešno, ker primanjkuje vode in ker se je požar radi suhe širil silno naglo. Škoda je ogromna.

Zagrebaški rešnični dovtipi.

Zagreb, 9. sept. 1929. Pred kratkim je izdal mestni magistrat naredbo, da mestni konjači, živinodercer ne smejo po mestu loviti pasov. Naredba izvirata gotovo iz želje, smatrati Zagreb za čisti vlemesto, kjer ljudje ne sme razburjati kaka posestna scena, da bi n. pr. živinodercer lovili z zanko pas, ki so stekli, ali so brez znanj ter se klatijo okrog. To bi motilo lepo mirno življenje meščanov in tujcev. Obenem seveda velja še dalje ukaz, da morajo živinodercer

beti za red v mestnem živalstvu, t. j. loviti in ubijati stekle ali klateške pse in cucke.

Kaj bo zdaj z živinoderskim poslom?

Živinodercer bo seveda alej ko prej moral hoditi po mestu ter iskati steklih pasov in bal se bo, da bo prav v sredi mesta, v parku kje našel kakega psa, ki čudno poveša rep in kaže znake stekline. Bal radi tega, ker ga ne bo smel ujeti in odpeljati s sabo.

Kaj mu bo preostalo drugega, kot v takem slučaju skriti svojo zanko za hrbet ter poprositi ateklega psa v parku: "Prosim izvolite z mano na perefirijo, da vas tamkaj ujame, tukaj ne smem." In če ne bo drugače, bo moral nositi po lepih kose mesa in stare kosti, da bo s temi zvalil pse na — perefirijo. To bo siliko Zagreba izpopolnilo.

Morda bodo potem tujci pisali v inozemskih časopisih: "Kako umišljeni so zagrebški živinodercer. Stele pse krmijo in sprova-jajo po mestu..."

Stekle pse torej je v mestu prepovedano loviti. In nevarne ljudi? — tedaj obkolijo enostavno celo predmestje, napravijo racijo in natrpaajo ljudi v ječe. Tako na perefiriji. In v aredini mesta prav tako. V Zagrebu se godijo atentati in aretacije sredi ulice, v kavarni ali kjerkoli. Le stekli psi so v mestu nedotakljivi.

Izvolite, stekli pes, z mano na perefirijo...

Drugo:

V Zagrebu so zvedeli, da se v okolici Zagreba baže potika več divjih mraščev. Takoj se je odpravila velika skupina silno oboroženih lovcev na velikem avtobusu v okolico, kjer naj bi se bili pojavili mraščci. Teško oboroženi...

Vrnil so se in sporočili: "Tu in tu se res nahajajo divji mraščci, prepirali smo se na lastne oči." Ubili niso nikogar. Rekli in izgovarjali so se, da so šli samo pogledat, ali je res.

Zagreb je eno najlepših in precej velikih jugoslovanskih mest.

Ukradena dragocenost iz Zagreba — v Bostonu.

Zagreb, 7. sept. 1929.

Zagrebaška katedrala ima v svoji škofiji zakladnici veliko dragocenost: iz slonove kosti izrezljan triptihon. Prav za prav: imela ga je. Zakaj bil ji je ukraden.

Ta triptihon je bil svetovno znana rariteta. Je to iz slonove kosti izrezljana plošča za knjigo. Izrezljano je več reliefov Jezusa, Marije, i. t. d. Je starina, umetnina iz slonove kosti in edina te vrste, edini original. Val starinolovci vsega sveta poznajo ta triptihon, bodisi iz fotografij bodisi, da so ga prišli v Zagreb gledat. Pred leti je neki nemški trgovec s starinami — dragocenostni ponujal knezoškofu zagrebškemu pol, kasneje cel milijon dinarjev, da bi ga dobil, a mu ga niso dali, ker ga sploh prodati niso mislili. Prav zdaj se je ta trgovec mudil v Ameriki in pripovedoval, da je videl v Bostonu v muzeju zagrebški triptihon. Čudil se je, češ, meni ga niso hoteli prodati, v Ameriko so gapa. Sporočili je to zagrebški škof, pisarni. Tu pa so se silno začudili. Odšli so koj v zakladnico ter — našli tamkaj triptihon. Je to potvorba ali kaj? Prineli so fotografijo triptihona ter jo primerjali s tem. Spoznali so, da imajo v zakladnici samo posnetek, dočim je original potem kakem res v bostonskem muzeju. Dvignil se je velik halo, zakaj triptihon je vreden več milijonov. Bostonski muzej je plačal zanj krog 5 milijonov Din, kupil pa ga je od nekega trgovca De Motta, ki ga je kupil v Evropi v Franciji ali Belgiji.

Tatovi so bili silno spretni. Po fotografiji so izdelali iz slonove kosti posnetek, si potem preko kakega strokovnjaka izposodili "za študij" original, potem pa so vrnili posnetek. Tatovi so potem vsekakor v krogih onih znanstvenikov, ki so se pečali s proučevanjem triptihona. Po mednarodnih običajih se morajo take dragocenosti vrniti lastniku, če so bile ukradene, vprašanje pa je, ali bo storil to bostonski muzej ne da bi zahteval povrnitev stroškov, za katere si je triptihon nabavil.

RAZNE VESTI

Green in Mahon se posvetujeta o stavki.

New Orleans. — Predsednik Ameriške delavske federacije William Green in predsednik unije cestnih železničarjev W. D. Mahon se snideta na konferenci v svrhu, da pretreseta stavkovno situacijo v New Orleansu.

Dokler J. B. Lawson, ki zastopa eksekutivno unijo, ne dobi definitivnih informacij o rezultatu Green-Mahonovega sestanka, bo situacija ostala nespremenjena. Oba predsednika se posvetujeta o gotovi nejasni točki v zavrženi pogodbi z ozirom na sprejemanje stavkarjev na delo. Ta točka je kriva, da so stavkarji pogodbo zavrgli.

Dva ubita v bitki med policijo in kultisti.

Chicago. — V sredo popoldne je divjala pravcata bitka med policijo in člani zamorskega kulta na južni strani mesta. Eden policaj in kultist sta bila ubita, stiri se so bili ranjeni in čez 60 oseb je bilo aretiranih. Zamorci pravi, da so Maročani in pripadniki muslimanske vere, so zborovali v "templu" na Indiana ave., kjer so se najprej pograbil med seboj. Pozvana je bila policija, toda kultisti so se postavili v bran in izmenjavali je bilo okoli sto strelcev. Policija je nadvladala črnce z bombami za soljenje in okupirala poslopje.

400 zastavkalo v ladjedelnicah.

New Orleans. — V ladjedelnicah Jahnke Drydocka kompanije je zastavkalo 400 delavcev. Sporna točka je ustanovitev nove nočne delovnice, ki traja od poldveh do osme ure zjutraj. Poslovalni zastopnik unije E. H. Mills je izjavil, da je družba ustanovila nov shift z namenom, da prepreči čezurno delo — kar se človeku vidi korak v pravo smer ne glede na stališče stavkarjev. Predsednik družbe je pomožni mornariški tajnik Lee Jahnke.

Rezolucija izročena Norrisovemu odseku.

Washington. — Rezolucija senatora LaPolletta o sodnijski prepovedi proti Amalgamated Clothing Workers uniji je bila izročena Norrisovemu odseku, ki ima v rokah predlogo za odpravo sodnijskih prepovedi. Poleg so v odseku Walsh iz Montane in Blain iz Wisconsin. Ako prične ta odsek s preiskavo indžunkšnekega sodnika Kirekpatrika, ki je izdal to prepoved, še ni znano.

Magnatka povozila Japonca; mrtva v zapor.

Los Angeles, Cal. — Mrs. Lois Pantages, žena gledališkega magnata, je s svojim avtom do smrti povozila japonskega vrtnarja Juro Rokumota. Te dni je bila pred sodiščem spoznan za krivo uboja in obsojena v zapor od enega do desetih let.

Chicago spremeni čas v nedeljo.

V nedeljo 29. septembra ob dveh zjutraj se v Chicagu in okolici vrne stalni centralni čas. Kazalec na uri je treba pomakniti za eno uro nazaj. Od zadnje nedelje v aprilu so Čikažani izgubili dva milijona ur spanja in to izgubo bodo zdaj poravnali, ko lahko poleže — komur se zljubi — eno uro dalj.

"Sovjetska zemlja" še vedno v Alaski.

Seattle, Wash. — Rusko letalo "Sovjetska zemlja" se še vedno nahaja v Dutch Harborju na otoku Uhalasti. Zadržujejo ga snoeni viharji, da ne more poleteti dalje proti jugu.

Sultanov sin kapelnik. Madžarski listi pišejo, da se je nastanil kot kapelnik v nekem zabavišču v malem provincijalnem gnezdu Szarvasu sin zadnjega turškega sultana Abdul Kadir. Znan je po svojih zakonskih škandalih. Lansko leto so listi poročali, da bo prejel od turške vlade del svoje dedščine, kakor je pa videti, niso imele te vesti nobenega stvarnega osadja.

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladinski list svojem prijatelju ali sorodniku v domovino? To je edini dar trajne vrednosti, ki ga za mal denar lahko pošljete svojem v domovino.

PROSVETLJENA DOBA IN NJENE IDEJE.

(Nadaljevanje s 2. strani.)

tudi omalovaževanje pridobitev prejšnjih stoletij ter neskomna zavest lastnih zaslug in višine meja tega novega pojmovanja zgodovine.

Versko in cerkveno vprašanje je mnogo težje in bolj zapleteno, kakor so slutili prosvetljen-ci. Do popolnega poraza katoliške cerkve, katerega so pričakovali v najbližji bodočnosti, ni prišlo. Tudi država ni nastala po enostavni pogodbi, kakor so učili. Razvojno načelo je bilo XVIII. stoletju še tuje. Narodna ideja se je začela prebujati šele proti koncu tega stoletja. Marsikateri prosvetljeni pisatelji so postopali površno in izdajali domneve za nesporne resnice.

Kljub temu pa je bilo od mnogih nevaležnih potomcev prezirane XVIII. stoletje velika in lepodobna, srečna, na svojo moč trdno zanašajoča se mladost novodobnega človeštva z vsemi solnčnimi in senčnimi stranmi mladosti, ki si zamišlja življenje lepše in enostavnejše, kakor je v resnici.

V XIX. in XX. stoletju se je uveljavilo zgodovinsko pojmovanje in razvojno načelo, a s tem so se zrelativizirale vse vrednote. Poleg razuma so prišle tudi druge strani duševnega življenja do priznanja, vendar vse to še ni moglo popolnoma izriniti prejšnjega pojmovanja, ki se posebno trdno drži v gospodarstvu in vpliva ododot na vse duhovno življenje. Za idejo humanitete (človečanstva), ki je dala XVIII. stoletju veliko нравno sigurnost, se še vedno ni našlo nobeno boljše nadomestilo. Vera v vsestranski napredek človeštva ni več tako trdna, optimizma je izdatno manj. Samo umsko izobražen človek ni vedno boljši in srečnejši, zakoni čustvovanja in hotenja pa so še vedno tako temni, da ne moremo zanesljivo in res uspešno vzgajati volje in čustvovanja. Socialno vprašanje pretresa vse družabno življenje in človek ima občutek, kakor da bi stopal po vulkanskih tleh. Zato se rad zamišlja v preteklo dobo in skoroda zavida XVIII. stoletju za marsikatero njegovo osrečujočo iluzijo.

(Koniec.)

Slepec spregledal pri brivcu. Juan Lados, delavec pri žagi v okolici Bordeauxa na Francoskem, je izgubil vid vsled nesreče pri delu: oparila ga je sopara iz kotla, ki je zletel v zrak. Zdravil se je več let brez uspeha. V tem stanju je letos prital k nekemu brivcu in prosil, naj mu ostrize laso. Mojster mu je pričel umivati glavo in slučajno ali nanjo kakih pet litrov mrzle vode. Pograbil je poln vrč, a mislil, da je v njem le malo vode. Juan se je stresel in zaklel, ker so ga pričele ačemeti oči. Dvignil je glavo in na svoje nepopisno začudenje zagledal v ogledalu svoj lasten obraz! Lepo se je zahvalil čudotvornemu brivcu in "zopet romal na kliniko, toda ne v svrhu zdravljenja, temveč samo zaradi opazovanja. Zdravnik, pri katerem se je zglasil, nikakor ni mogel razumeti, kaj se je zgodilo s slepcom. Profesorji zdaj proučujejo čudežno ozdravljenje.

Ali šolati morajo pravilno pisati in čitati slovensko? Narodni list "Slovensko - angleško slovnico," katero je izdala in ima na prodaj Književna matca S. N. P. J.

RICHMAN'S CLOTHES

Est. 1879

Richmanova znamka se nikoli ni dala na obleko ali suknjo zvestejše v dokaz svoje zmoglosti produciranja obleke vseh naj-novejših krojev in kakovosti po zmerni niski ceni.

Sedaj lahko dobite boljše in večjo izbiro izvrstnega kroja in brez napake izdelanih oblek, površnikov in suknj na izbiro — tako veliko različnih bogato volnenih novih vzorcev in barv — tako velika izbira v kroju in blagu, ter velikosti, da vam prav po meri pravilno pristoja.

Vsaka obleka, površnik, Tuxedo obleka ali suknja za eno ceno

all \$22.50

Richmanove obleke so izdelane v naših velikih tovarnah od 3800 izučenihi krojaških delavcev, ki tudi lastujejo delnice pri ti družbi. — Prodane vam naravnost potom naših 40 prodajalen na drobno. Vi ne le prihranite dobiček posredovalca, temveč tudi viivate del naše močne za gotovo denar nakupne moči in masne produktivne metode razvite skozi naše 50 letne bogate izkušnje.

THE RICHMAN BROTHERS CO.

114-118 South State Street

nasproti Palmer House

CHICAGO, ILL.

Roman v šestih delih z epilogom.

ZLOČIN IN KAZEN

F. M. Dostojevski:

Prevodil
Vladimir Levstik.

Ko je Andrej Semenovič končal svoje mnogobesedno razmišljanje s tako logičnim zaključkom, je bil strašno utrujen; znoj mu je kar curil po obrazu. Niti v rušini se ni znal gladko izražati, da si ni govoril nobenega drugega jezika, tako da je ves nekako shujšal in oslabil od svojega govorniškega junaštva. Vendar pa je napravil njegov govor silen vtis, kajti govoril je tako vneto in prepričljivo, da mu je očitno vse verjelo. Peter Petrovič je čutil, da se stvar slabo obrača.

"Kaj briga mene, če vam roljajo takšna bedasta vprašanja po glavi," je zavpil. "To ni dokaz! Morda se vam je vse to zbledelo v sanjah, da, da! Jaz pa vam pravim, da lažete, gospod! Lažete in obrekuje me iz skrtega sovraštva, ki izvira izbržne odnose, da se nisem strinjal z vašimi frimozonskimi in brezbožnimi socialnimi nazori; tako je!"

Ta ugovor pa Petru Petroviču ni pomagal, zakaj z vseh strani so se začeli izraziti glasne nejevolje.

"Aha, vidite, kam meri!" je zavpil Lebezjatinov. "Lažeš! Pokliči policijo, jaz prisegam vse! Nerazumljivo mi je samo to, kaj ga je pripravilo do tako podlega koraka! O, klati, podli človek!"

"Jaz pa lahko razložim, kaj ga je pripravilo do tega podlega koraka, in ako je treba, prisegam sam!" je izpregovoril vendar že enkrat Razkolnikov in stopil naprej.

Bil je videti odločen in miren. Ob prvem pogledu nanj so zasuli vsi, da mora v resnici vedeti, za kaj gre, in da se bliža rešitev zagotovo.

"Zdaj sem si raztolmačil čisto vse," je nadaljeval Razkolnikov, obračaje se naravnost k Lebezjatinovu. "Že v začetku skandala se mi je vrivala sumnja, da tiči tukaj v ozadju kakršnakoli podla nakana; jel sem sumiti vsled raznovrstnih okoliščin, ki so znane samo meni in katere bom takoj obrazložil vsem: v njih je vse rešitev! Vi, Andrej Semenovič, pa ste mi s svojimi neprecenljivimi podatki razjasnili vse. Prosim vas vse, da me poslušate. Tale gospod — pri teh besedah je pokazal na Lužina — "se je nedavno ženil pri nekem dekletu, namreč pri moji sestri Avdotiji Romanovni Razkolnikovi. Ko pa je prišel predčera v Petrograd, se je pri najinem evidenju spri z menoj, tako da sem ga pred dvema pričama spodil iz svojega stanovanja. To je silno zloben človek ... Takrat mi seveda še ni bilo znano, da stanuje tukaj pri vas, Andrej Semenovič, in da je bil baš na dan spora, torej predčerašnjim, navzoč, ko sem kot prijatelj gospoda Marmeladova izročil njegovi soprogi Katarini Ivanovni nekoliko denarja za pogreb. Takoj je pisal moji materi pismo, v katerem jo obvešča, da sem podaril ves denar ne Katarini Ivanovni, temveč Zofiji Semenovni; poleg tega je rabil najpodlejšje izraze o — značaju Zofije Semenovne, to se pravi, o značaju mojih odnosov do Zofije Semenovne. Vse to je imelo seveda namen razdvojiti me s sestro in materjo, ker bi ju utegnilo prepričati, da zapravljam v slabe namene njun poslednji denar, s katerim me podpira. Včera zvečer sem pri materi in sestri v njegovi navzočnosti razložil resnico in dokazal, da sem izročil denar Katarini Ivanovni za pogreb, ne pa Zofiji Semenovni, katere takrat sploh še nisem poznal in niti nisem videl njenega obraza. K temu sem pristavil, da on, Peter Petrovič Lužin, z vsemi svojimi častmi ni vreden niti mezinca Zofije Semenovne, o kateri se tako podlo izraža. Na njegovo vprašanje, če bi posadil Zofijo Semenovno poleg svoje sestre, sem odgovoril, da sem storil to že tisti dan. Ker se mati in sestra na njegovo podpiranje nista hoteli spreti z menoj, jima je začel besedo za besedo govoriti neodpušljive predrznosti v obraz. Prišlo je do popolnega razdora, valed katerega sta ga spodili tudi oni-

dve. Vse to se je zgodilo sredi. Zdaj pa prosim posebno pozornosti: pomislite, da ako bi se mu zdaj posrečil dokaz, da je Zofija Semenovna tatnica, bi bilo s tem obenem dokazano moji materi in sestri, da so bile njegove sumnje opravilne in da se ni brez povišja razsrdil nad menoj, ko sem primerjal svojo sestro in Zofijo Semenovno, ter da je s svojimi napadi name ščutil in branil čast moje sestre in svoje neveste. Kratko rečeno, na ta način je hotel mene vnovič očrtniti in spraviti samega sebe zopet v milost. O tem niti ne govorim, da se je hotel nad menoj tudi osebno maščevati, ker po pravici misli, da mi je čast in sreča Zofije Semenovne zelo draga. Tak je njegov račun, tako si razlagam njegovo početje! To je pravi vzrok, drugačnega ne more biti!"

Tako ali vsaj približno tako je zaključil Razkolnikov svoj govor med mnogobrojnimi medklci poslušalcev, ki so ga poslušali z veliko pozornostjo. Vkljub vsem tem klicem pa je govoril ostro, mirno, točno in s poudarkom. Ostrota in prepričevalnost njegovega glasu in strogost njegovega obraza je silno vplivala na vse navzoče.

"Da, da, tako je!" je z vneto pritrdil Lebezjatinov. "Gotovo je tako, kajti takoj po prihodu Zofije Semenovne me je vprašal, če ste vi tukaj in če sem vas videl med gosti Katarine Ivanovne. V ta namen me je poklical k oknu in me vprašal na tihem. Torej mu je bilo na vsak način treba vaše navzočnosti! To je vse gola istina!"

Lužin je molčal in se prezirljivo smehljaj, toda bil je ves prepreden in videlo se je, da premišljuje le o tem, kako bi se rešil iz škripcev. Morebiti bi bil rad vse popustil in odšel, ali v tem trenutku je bilo to skoro nemogoče, zakaj s tem bi bil naravnost dokazal opravičenost vseh proti njemu naperjenih očitaj in priznal, da je v resnici obrekoval Zofijo Semenovno. Vrhutega je bilo tudi razburjenje, če itak pijanega občinstva preveliko. Provijsantni uradnik, ki sicer ni popolnoma razumel stvari, je kričal glasneje od vseh ostalih in predlagal nekaj, česar Peter Petrovič najbrže ne bi bil vesel. Toda tudi nepijanih poslušalcev se je bilo dovolj sešlo in nabralo iz vseh stanovanj. Vsi trije Poljaki so srdito razsajali in neprestano kričali nad njim: "pane lajdak!" ter ga obšipali s raznoterimi grožnjami v poljskem jeziku. Sonja je poslušala z napeto pozornostjo, razumela pa še vedno ni vsega; bilo ji je, kakor bi se prebujala iz omedlevice. Samo Razkolnikova ni spustila iz oči, kajti čutila je, da je on vsa njena zaščita. Katarina Ivanovna je težko in hripavo dihala; bila je očitno strašno utrujena. Najbolj bedasti pogled pa je nudila Amalija Ivanovna, ki je odpirala usta, ne da bi se mogla oprijeti le najmanjše misli. Videla je samo to, da prede Petru Petroviču slaba. Razkolnikov je hotel govoriti dalje, a že mu niso več dali dokončati: kričali so vsi in se gnetli okrog Lužina, ter ga posovali in obšipavali z grožnjami. Lužin pa se jih ni zbal; ko je videl, da je njegov trud, da bi obdoli Zofijo Semenovno, popolnoma zaman, se je zatekel naravnost k predrznosti.

"Dovolite, gospoda, dovolite: ne gnetite se, pustite me iz sobe!" je govoril in se rinil skozi množico. "In ne grozite mi, prosim; zagotavljam vas, da ne bo ničesar! Prav ničesar mi ne boste storili, ampak nasprotno, vi sami, gospoda, ste odgovorni za to, da z nasilstvom prikrivate zločin. Tatnica je več nego razkrinkana in jaz jo bom preganjal. Na sodnji niso tako alepi in — pijani; tam ne bodo verjeli dvema občeznanima brezbožnikoma, hujskačema in frimazonoma, ki dolžita iz osebnih maščevalnosti mene tega, kar priznava v svoji neumnosti sama o sebi ... Da, dovolite!" (Dalje prihodnjik.)

krčevito ihtela, sem ji začel poljubljati lase in čelo. Potem so se poiskale in naše najine ustne.

Od te ure dalje sva se sestajala, kolikor je bilo le mogoče. Bila sva srečna, če so se najine roke dotikale, omotica naju je grabila, kadar sva se poljubljala. In nekoč, ko je bil kovač spet dolgo v krčmi, je postala moja povsem.

Srečna sva bila. Le kovač je motil najino srečo. In čim bolj me je kovačica ljubila, tem bolj je raste v njej stud in strah pred mojem. "Ubijem ga, gotovo ga ubijem," je često ponavljala. In meni se je zdelo to povsem razumljivo in naravno. Prišla je čudna, mračna noč. Niti zvezde ni bilo videti. Zamolkel mir, kot pred nevihto. Kovačica je spala v svoji sobi in tudi moje oči so se zaprle. Bilo je proti polnoči, ko se je vrnil kovač. Pričakoval sem njegovega običajnega preklinjanja in kričanja, toda njegovi prvi besedi je sledil zategal, hropeč krič. Potem je vse utihnilo.

Nekaj me je prišlo, da sem vstal. Vrata so bila odprta, v sobi ni bilo videti nikogar. Stopil sem na dvorišče. Nikogar. A razsvetljeno okno kleti me je opozorilo nase. Splazil sem se k steni, plazil za lučjo. V svetlobi svede sem opazil kovačico; bila je v široki srajci, ki jo je obdajala kot mrtvaška srajca. Klečala je in grebla z motiko jamo. Poleg nje je ležalo nekaj podolgovatega, kar je žena pokrivala s svojo senco. A ko se je premaknila, sem opazil zelenkasti obraz kovača. Zakričal sem, tedaj me je žena zagledala. "Le stopi sem," je pokimala. Stopil sem k njej v klet in nanesla sva krompirja na sveže zakopano mesto.

Nekaj časa so kovača iskali. Niso ga našli. "Utonil je v svoji pijanosti," so govorili ljudje. Po nekaj tednih so izveleki onstran reke neko truplo iz vode. Obraz je bil razjeden, kosi mesa so viseli raz njega. Pokopali so mrtveca kot kovača, in dobil je na grob lep kamen.

Jaz sem vodil obrt dalje in vsemu svetu je bilo razumljivo, da sem se oženil s kovačico. Nekaj mesecev po najini poroki se nama je rodil prvi otrok.

Cemu sem napisal to izpoved in priznanje? Ne, ne bojim se, da bi mi vzhemirjalo spanje in sapje, a jaz čutim potrebo, da se smejem. Vedno se moram smejati, kadar govorim ljudje o pravičnosti, pokori in kazni.

Srečna sva bila. Denarja sva imela, jaz sem ljubil njo, ona mene. Živela sva do njene smrti v najlepšem soglasju, kot da bi nikdar ne bilo ne kovača ne one noči v kleti.

Preživel sem jo za deset let. Tudi z otroci sem imel samo veselje. Oba sinova sta že domala starca. Eden njiju je studiral in je danes velik gospod. Drugi je prevzel kovačijo in ima štiri velike, pametne sinove.

Tudi hčerko imam. Vsa materina je, isto postavo ima in prav tako plave lase. Se danes je lepa. Njen mož je višji gozdar. Njena dva otroka, student in deklica, sta najpametnejša otroka pod solncem.

Vsi so srečni. Sredi njih mi je lepo pri arcu. Lahko bom zadovoljen umrl.

(Za Prosveto prevedel M. K.)
Opom.: František Langer je znan češki pisatelj, znan posebno po svojih uspešnih dramah in komedijah.

NAZNANILO.

Društvenim tajnikom in tajnicam se tem potom naznanja, da morajo naznaniti vse spremembe nazlov članov in članic, nazlove novih članov, ter imena in nazlove odstopil, črtanih in izobčenih članov naznaniti upravnitvi Prosveta, da se lahko točno vredi imenik za polljanje lista Prosveta. Imena in nazlove, katere polljanje glavnemu tajniku ostanejo tam v arhivu in jih upravnitve ne dobi. Torej: zelo važna, da vselej poljitate na nazlov nato pripravljeneh listinah vse nazlove upravnitvi Prosveta posrežite. Pri vsaki spremembi nazlova naj se vselej omeni stari in novi nazlov. Upravnitvo uspešno apelira, da društveni tajniki in tajnice to upoštevajo. — Philip Godina, upravitelj.

Cena lista Prosveta

po 1. julija 1929 je:

Za Zdrži, države in Kanado	\$6.00
1 tednik in	4.80
2 tednika in	3.60
3 tedniki in	2.40
Za Cicero in Chicago je	\$7.50
1 tednik in	6.30
2 tednika in	5.10
3 tedniki in	3.90
Tednik sam stane	\$1.20
Tednik v Evropo stane	1.70
Poltina za tednik v Evropo	.50
Mladinski list stane	\$1.20
Ml. list v Evropo stane	1.50
Cena oglasom po dogovoru.	
Upravitelj.	

Don't Worry About Moths — mothproof cloth itself

Larvae actually mothproof clothes, rugs, furniture, so that moth-worms won't even begin to eat them. New and sure way to prevent moth damage.

LARVEX

SPRAYING LARVEX mothproofs clothes not washable
RINSING LARVEX mothproofs all washable woollens

FLIT KILLS FLIES MOSQUITOES

Feen-a-mint The Laxative You Chew Like Gum

No Taste But the Mint
At Druggists—49c, 99c

NAŠI ZASTOPNIKI.

Zastopniki za list Prosveta so:

Anton Zidanshek iz Farrell, Pa., potuje v državi Pennsylvaniji in isto tako tudi br. J. Jereb iz Homer City, Pa.

V Clevelandu in okolici v državi Ohio je naš zastopnik Anton Jankovič vedno na delu in nabira naročnike.

Anton Fortuna bo obiskal naše rojake v državi W. Virginiji in skušal pridobiti kaj novih naročnikov.

Poleg teh so naši zastopniki vsi društveni tajniki in tajnice, katerih naloga je nabirati NOVE naročnike in skrbeti, da točno plačajo stari naročniki napravnino za list Prosveta.

Upravnitvo uspešno priporoča vsem članom in drugim rojakom, da gredo na roke našim zastopnikom kjerkoli se pojavijo in se naroče na list Prosveta. Sedaj se bližajo dolgi zimski večeri in ni boljšega razvedrila

kot je dober list, v katerem dosti znanstveno in poučno gradivo, lepe povesti in mnogo zanimivih in iz starega knjižničarstva. Naročite se na list in podpirajte svoje podjetje, to mora biti naše geslo.

Philip Godina, upravitelj

10 Piece Cosmetic Set \$1.97

This is a Famous Vivani Set includes Face Powder, \$1.00, Eye Make-up, \$1.00, Lipstick, \$1.00, Facial Astringent, \$1.75, Salt, \$1.00, Toilet Water, \$1.25, Cream, \$2.75, Brilliantine, 75c, Whitener, 75c. Total Value, \$12.50. Special price, \$1.97 for all ten pieces to introduce the line.

Send no money but clip coupon.

Name

Address

Send sets parcel post C. O. D.

Your money promptly refunded not satisfied.

See Van 580-5th Avenue, New York

Dviganje hiš, kopanje temelj, Sun parlors, iz opeke ali lesa, \$5.00 takoj, ostalo na 3-letno odplačilo

Vaše zadovoljstvo pomeni več dela za nas

Prodelujemo notranj ali zunan. Delo strokovnjakov v vsledstvo skušnje.

Prodelujemo temelje in vse podzemne in nadzemne stroške.

Prodelujemo temelje in vse podzemne in nadzemne stroške.

Prodelujemo temelje in vse podzemne in nadzemne stroške.

Prodelujemo temelje in vse podzemne in nadzemne stroške.

Prodelujemo temelje in vse podzemne in nadzemne stroške.

Prodelujemo temelje in vse podzemne in nadzemne stroške.

Prodelujemo temelje in vse podzemne in nadzemne stroške.

Prodelujemo temelje in vse podzemne in nadzemne stroške.

Prodelujemo temelje in vse podzemne in nadzemne stroške.

Prodelujemo temelje in vse podzemne in nadzemne stroške.

Prodelujemo temelje in vse podzemne in nadzemne stroške.

Prodelujemo temelje in vse podzemne in nadzemne stroške.

Prodelujemo temelje in vse podzemne in nadzemne stroške.

Prodelujemo temelje in vse podzemne in nadzemne stroške.

Prodelujemo temelje in vse podzemne in nadzemne stroške.

Prodelujemo temelje in vse podzemne in nadzemne stroške.

Prodelujemo temelje in vse podzemne in nadzemne stroške.

Prodelujemo temelje in vse podzemne in nadzemne stroške.

Prodelujemo temelje in vse podzemne in nadzemne stroške.

Prodelujemo temelje in vse podzemne in nadzemne stroške.

Prodelujemo temelje in vse podzemne in nadzemne stroške.

Prodelujemo temelje in vse podzemne in nadzemne stroške.

Prodelujemo temelje in vse podzemne in nadzemne stroške.

Prodelujemo temelje in vse podzemne in nadzemne stroške.

Tiskarna S. N. P. J.

SPREJEMA VSA V TISKARSKO OBRT SPADAJOCA DELA

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, čamfike, knjige, kalendarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Cene zmerno, unijsko delo prve vrste. Vsa pojasnila daje vođstvo tiskarne

Prošite po informacije na nazlov:

S. N. P. J. PRINTERY

2657-59 So. Lawndale Avenue

CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTMENA POJASNILA

František Langer:

Sreča v kovačnici

Zdaj lahko napišem to zgodbo, ker sem že star. In preden jo bo kdo prebral, bom že odstranil človeške moči in človeške pravice.

Hodil sem že več dni z orodjem na ramah in s palico v rokah po dolgi, prašni cesti. V mnogih kovačnicah sem povpraševal za delom, a ga nisem našel nikjer. Pa sem taval naprej in izdal svoje zadnje krajcarje, ki so švenketali v mojem žepu.

In spet sem obstal pred neko kovačnico. Bila je velika in je stala ob cesti, ki je vodila ob reki v nedogled. Pred kovačnico je sedel kovač. Velik človek z zmehanimi, že deloma osiveli lasmi in z nelepjo, v šope nabrano brado.

"Dober dan," sem dejal.

"Bogdaj. Kam pa?"

"Dela iščem. Kovaški pomočnik sem."

"Eja; no, jaz bi ga potreboval. Vas veselit?"

Nisva dolgo barantala. On je rabil pomočnika in jaz sem bil potovanja sit.

V kovačnici je bilo prijazno in jaz sem se kmalu počutil v njegovi doma. Razumel sem se s vala.

kovačem in z njegovo mlado ženo. Nobenega občutka nisem imel, da sem pri tujcih.

Toda kovač je bil pijanec. Pogosto je zahajal v krčmo in v nedeljah me je vabil s seboj. In ker sem sam zmerno pil, sem ga vodil pozno v noči domov. Potem sem ga siljal iz svojega prenočišča, kako je govoril ženi, ki pa mu ni odgovarjala. Često je kričal in nekajkrat jo je pretepaj.

Nekoč je odšel kovač iz krčme domov prej, kakor je bila njegova navada. Sam sem ostal še v krčmi. Ko se je daniilo, sem prišel pijan domov in zaspal na slami v hlevu. Šele proti polnočnem sem se prebudil.

Kovač se mi je rogal in mi ni zameril enkratne zamude. A ko sem tistega dne srečal kovačico — bilo je na dvorišču — me je pogledala tako nenavadno: "Tudi ti pričinjaš pijančevati?" Njene oči so gledale s takim izrazom, da sem zardeč.

Prenehal sem hoditi v krčmo, ker sem videl, da ji je to všeč. Od tedaj sem govoril z njo čisto. V poletnih nedeljskih popoldnevih, ko sem namesto v krčmo odhajal na vrt za kovačnico, je prihajala tudi ona tja. Delal sem po gredah, ona je sijala.

Pa sva tako-le kramljala, se zabadala z malenkostmi in si pripovedovala zabavne zgodbe. Znala se je smejati kot mlado dekle. Zelo lepa je bila, kadar se je smehljala. In tedaj sem opazil, da jo imam rad, da jo imam od dne do dne rajši. A tedaj sem veroval, da ne bo nikdar ničesar zvedela o tej moji ljubezni, zakaj bil sem po svoji čudi boječ. Vendar — neki strašni dogodek naju je zblizal.

Bilo je neke nedelje, kovač se bil pijan vrnil iz krčme domov. Začul sem krike iz sobe. Pretepal je ženo in ona je ihtela, da sem preplašen planil iz postelje, planil k vratom in jih odprl.

Kovač je podil svojo ženo; revala je begala kot nora v kot, in ko ni mogla dalje, je pohitela v sredo sobe in spet nazaj, kovač jo je pretepal, potem je planila, pohitela k vratom — in mi padla v roke. Kovač je hotel za njo, a se je zadel ob stol in padel na tla, s katerih se ni pobral. V pijanosti je bil zaspal.

Držal sem hitro ženo v rokah. Ona je skrivala svojo glavo v moje prsi, kot bi iskala pri meni pomoči. Naravnost majhenka se mi je zdel, neobčutljiva in nečrna; nagnil sem se k njej, ji božal lica, in ker je še vedno